

MAAOMAVALITSUS

EESTI MAAOMAVALITSUSTE LIIDU HÄÄLEKANDJA

25. augustil 1938. a.

Nr. 8

KUUTEISTKÜMNES AASTAK.

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: A. Loorits

Tellimise hind:	Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hinnad:
Aastas Kr. 5.—	Tallinnas, Roosikrantsi nr. 12.	1 lhk. Kr. 40.—, ½ lhk. Kr.
Pooles aastas „ 2.50	Tel. 452-72. Posti j. arve nr. 252.	20.—, ¼ lhk. Kr. 10.—, ⅓ lhk.
1923. aastak. „ —.50	Jooksvad arved: Eesti Pangas nr.	Kr. 5.—.
1924.—1935. a. à . . „ 2.50	609, E. Rahvapangas nr. 991 ja	Dokumentide kaotamise kuulu-
	Põllumeeste Keskpangas nr. 728.	tused 50 senti dokumendi pealt.

Ilmub üks kord kuus, 12 numbrit aastas.

SISU:

Uuendatud maaomavalitsused	Lk. 115
Maavalitsuste tulude ja kulude kokkuvõtted 1938/39. a. eelarvete järele	„ 120
Vallamaja ja rahvas	„ 122
Riigikohtu seletusi	„ 126
Kirjandusest	„ 128
Küsimusi ja vastuseid	„ 128
Kuulutusi	„ 114

Omavalitsuse kantseleimargid

25-sendilised

on saada

Eesti Maaomavalitsuste Liidu
büroost

hinnaga 25 senti poogen (100 tükki).

Eesti Omavalitsuste ja Ühis-
tegeliste Asutiste Kindlus-
tus A.-S.

„OMA“

Seltsi omanikeks-peremeesteks on omavalit-
sused, pangad ja põllumajanduslikud ühi-
sused

Põhi-tagavarakapital ja reservid
ületavad Kr. 1.000.000.—.

Suurem ja edurikkam kodumaa
KINDLUSTUSETTEVÕTE

Seltsi juhatus: Tartus, omas majas Riia t. 35
Telef. 3-44 ja 16-12.

Peaesindused: Tallinnas, Rakveres,
Võrus, Viljandis, Pärnus, Tõrvas, Kures-
saares ja Petseris.

Kaastöölisele ja tellijatele!

Ajakirja mahutavuse tõstmiseks on soovitatav, et avaldamiseks saadetud artiklid oleksid võimalikult kokku surutud. — Trükivigade vältimiseks on tarvilik, et käsikirjad oleksid kirjutatud selgestiloetava kirjaga; eriti soovitatav on masinakiri riidade laiema vahega. Toimetus jätab enesele õiguse käsikirja lühendada ja keeleliselt korrigeerida. — Avaldamata jäänud artiklite käsikirjad saadetakse tagasi ainult vastaval, käsikirjale juurdelisatud soovil.

Ajakirjas antakse vastusi tellijate küsimustele. Kui keegi tellijaist soovib saada vastuse enne järgmise numbril ilmumist, siis saadetakse sellekohasel soovil vastus posti kaudu kätte, kui selleks on lisatud juurde 10-ne sendiline postmark. Toimetus jätab enesele õiguse avaldada ka kirjateel saadud vastused, kui küsimused põhimõttelised ja üldhuvilised. Küsijate nimesid ei avaldata, kuid küsijatele, kes oma nime ega aadressi ei teata, ei vastata.

Quendatud maaomavalitsused.

Eugen Maddisoo.

Asudes Eesti omavalitsuse ja selle aluste lähemale vaatlemisele ning hindamisele, oleks ekslik või vähemalt mitte õige jääda peatuma eeskirjade juures, mis kehtivas Põhiseaduses otseselt pühendatud kohalikule omavalitsusele. Need eeskirjad, teatavasti, ei lähe tunduvalt lahku Asutava Kogu poolt 15. juunil 1920 vastuvõetud Põhiseaduse kui ka 14.—16. oktoobril 1933 asetleidnud rahvahääletuse kaudu revideeritud Põhiseaduse eeskirjadest. Nende erinevus on rohkem redaktsiooniline, kui sisuline, — eriti paistab see silma, kui võrrelda Asutava Kogu poolt vastuvõetud Põhiseaduse ja uue Põhiseaduse vastavaid tekste. Asutava Kogu poolt vastuvõetud Põhiseaduse sellekohane tekst on kahtlemata lühem, lakoonilisem, kuid see ei ole ta puudus. Kui uue 1. jaanuaril 1938 kehtima hakanud Põhiseaduse vastav tekst on täielikum, üksikasjalisem, siis on see peamiselt tingitud sellest, et uuel Põhiseadusel tuli restaureerida seda, mis vahepeal näis olevat hävitatud 1933. aastal revideeritud Põhiseadusega.

Mõlemate — nii Asutava Kogu poolt vastuvõetud Põhiseaduse kui ka kehtiva Põhiseaduse — sellekohased eeskirjad on rajatud kindlale usaldusele riigi kõrgemate organite — eriti seaduseandja — vastu, kuna aga revideeritud Põhiseaduse omad kannavad umbusalduse otseseid tunnuseid. Näit. ei esimene ega teine Põhiseadus ei määra ise omavalitsusüksusi; vastuoksa neile vahepealne, revideeritud Põhiseadus teeb seda, teeb seda kindla tahtega siduda harilikku seaduseandjat Põhiseaduse teksti külge, võttes temalt võimalus vabalt talitada omavalitsusüksuste määramisel ja kujundamisel. See on revideeritud Põhiseaduse seisukohalt endastmõistetav: võttes omavalitsust kui paratamatust, millega tuleb tahestahtmata leppida, on ta selle arenemise vastu. Tahtes jäädavalt hävitada teise astme omavalitsusi (maaomavalitsus), revideeritud Põhiseadus annab omavalitsusüksuste loetelu, milles esinevad ainult linna-, alevi- ja vallaomavalitsused. Maaomavalitsused puuduvad ning sellest järeldati — see järeldus vastas ka revideeritud Põhiseaduse autorite tahte —, et olemasolevaid maaomavalitsusi tuleb kaotada ja et harilikule seaduseandjale on üldse keelatud luua teisi, Põhiseaduses mitte loetletud, omavalitsusüksusi. See järeldus oli ekslik, kuid pääsis või-

mule. — Oleks võidud järeldada ainult seda, et Eesti Põhiseadus esmakordselt pakub põhiseaduslikku kaitset teatavale omavalitsustele, kuid ta ei saaks takistada harilikku seaduseandjat luua ka teisi omavalitsusi vaatamata sellele, et see käiks revideeritud Põhiseaduse autorite tahtmise vastu. Kuid revideeritud Põhiseaduse iga ei olnud pikk. Ajaloolise dokumendina kuulub ta Eesti ajaloo arhiivi — ühes temaga on kadunud ka meie omavalitsust ümbritsenud umbusalduse õhkkond. Eesti omavalitsuse arenemiseks on loodud kõige soodsamad tingimused. Eriti soodsaks ja terveks on aga muutunud õhkkond, milles peab toimuma ta arenemise käik.

Kuid mis on Eesti omavalitsus ja missugune on ta ideoloogiline alus?

Oleme harjunud eraldama keskvalitsust ja omavalitsust, isegi neid seadma üksteise vastu. Oleme elanud tsaariajast päritud ideoloogia mõju all, oleme vaadanud keskvalitsusele ja omavalitsusele, kui „võõra“ ja „oma“ peale. See ideoloogia oleks pidanud juba ammu kaduma ja andma maad ideoloogiale, mis ei tunne säärast vahelegemist ja eraldamist, vaid toetuks veendele, et Eestis on kogu valitsemine rahva päralt. Juba 1917. a. saadik on Eesti seaduseandluses maksvusele pääsenud seisukoht, et omavalitsus ei ole midagi omaette, — ta on ainult üks moodus, kuidas teostada valitsemist kohapeal, on meile tuntud kui detsentraliseeritud kohapealne valitsus. Meil riik ja ühiskond ei seisa vastamisi, meil ei ole ka kogukondi, kes pretendeeriks olla vanemad kui riik, ja sellele rajaksid oma õigusi omavalitsuse peale. Millega siis põhjendada, et meil püsib senini ideoloogia, mis pärit vene olukorrast ja on õigustamata Eesti uutes oludes, kus kogu võimu allikaks on rahvas? Seda võib seletada ainult sellega, et meie mentaliteedi aluseks on ikka veel puhtakujuline individualism, mille sünnimaaks oli teatavasti monarhia, kus käis alaline võitlus rahva ja ta valitseja — monarhi — vahel. Rahvariigis säärane individualism peaks taganema kodanike solidaarsuse ees — andma sellele eesõiguse. Kui seda ei ole veel sündinud, siis sellele peab kaasa aitama Eesti uus Põhiseadus.

Eesti riigi rajamisel ja ta esimeste põhiseaduste maksmapanemisel olid veel liig värsked mälestused rahva võitlusest vaba-

duse ja kodanike põhiõiguste eest. Ei tahtud nagu aru saada, et monarh on tõugatud troonilt ja troonile on astunud rahvas. Olukord oli põhjalikult muutunud — oli tekkinud Eesti Vabariik. Kuid põhiseaduste väljatöötamisel ja vastuvõtmisel minevik varjas tulevikku. Rahvas oli küll upitatud troonile, kuid Põhiseaduse „a“-ks ja „o“-ks jäi üksik kodanik oma vabadustega ja põhiõigustega. Mõttekäik oli umbes säärane: Kodanik oli kurnatud minevikus, nüüd tuleb teda kaitsta, nähes ette juba Põhiseaduses kõik kodanikule kuuluvad põhiõigused. Kuid selgusetuks jäi: kelle vastu tuleb kodanikule pakkuda kaitset, kes oleks see uus rõhuja, kurnaja? Ega ometi mitte rahvas, kes saavutades iseseisvuse ja luues riiki, saavutas vabaduse ka igale ta liikmele? Ei — seda küll mitte. Kuid umbusaldus, mis valitses ja valitses põhjendatult vene tsaari ja valitsuse vastu, kandus üle rahva poolt loodavate riigi organite ning võimulolevate vastu. Arvati, et kodanikku tuleb kaitsta igasuguse võimu vastu, tuleb kaitsta ka rahvariigis, sest ei ole ju teada, kes saab olema võimul, kes saab kuuluma rahva poolt kujundatavasse organeisse. Nähti ainult kodanikku — tema oli see, kelle jaoks oli loodud riik, kes pidi nautima selle mugavusi; unustati, et kodanikuks saab ainult ühiskonna kaudu, et kodaniku põhiõiguste aluseks ei ole niivõrd ta isiksus, kuivõrd ta kuulumus ühiskonda ja temal, kui ühiskonna liikmel, lasuvate teatavate kohuste täitmine ühiskonna vastu. See äärmine individualism, mis oli mõeldav Prantsuse suure revolutsiooni ajal ja pärastistest võitlustes rahva vabaduse ja õiguste eest, peab kaduma praeguseaja rahvariigis. Sellest vabanedes vajuks minevikku ka see umbusaldus riigiorganite vastu, mille juured küll kauges minevikus, kuid mille mõju avaldub igal sammul ka praegu. Nagu on kadumas võitlus seaduseandliku ja täidesaatva võimude vahel, peab kaduma ka kodaniku umbusaldus võimu vastu: võim ei ole võõras ollus, võim tuleb rahvalt.

Pöördudes nüüd uue Põhiseaduse juurde, võime konstateerida, et uus Põhiseadus oma otseste eeskirjadega tahab teha lõpu võõrale, kuid meile nii omaks saanud ideoloogiale. Põhiseaduse järgi on Eesti iseseisev ja sõltumatu vabariik, kus kõrgeima riigivõimu kandja on rahvas (§ 1); kõrgemat riigivõimu teostab Eesti rahvas hääleõiguslike kodanike kaudu (§ 34); iga kodaniku ülimalts kohuseks on olla ustav Eesti riigile ja ta põhiseaduslikule korrale; kuulumusest riikliku ühiskonda tulenevad kodaniku seadusli-

kud kohused ja koormatised; samast kuulumusest võrsuvad kodaniku seaduslikud õigused ja vabadused (§ 8).

See tähendab, esiteks, et Eesti on rahvariik, kus rahvas on mitte ainult vormiliselt riigivõimu allikaks, vaid ka tegelikult teostab riigivõimu; teiseks, et kõrgeima riigivõimu teostamine toimub hääleõiguslike kodanike kaudu ning, kolmandaks, et kodaniku kohused ja koormatised ning õigused ja vabadused olenevad ta kuulumisest riiklikku ühiskonda. Teiste sõnadega, nende eeskirjade järgi ei ole ükski omaette — ei riik ega võim ega kodanik. Nagu riik ja võim ei ole mõeldavad kodanikuta, ei ole mõeldav ka kodanik riigita. Võiks öelda, et riigi saatus on ühulasi ka kodaniku saatus. Seepärast ütleb ka Põhiseadus, et kodaniku ülimalts kohuseks on olla ustav Eesti riigile ja ta põhiseaduslikule korrale. Kodanik peab jõudma äratundmisele, et riik on tema ise, et ei või olla riigi ja kodaniku vastuseadmist; ta peab jõudma arusaamisele, et riigi saatus ja tema oma ühtuvad, et ta õiguste aluseks ei ole ta isiksus, vaid kuulumus riiklikku ühiskonda. See tähendab, et kodanik ei või tahta endale õigusi, mis oleksid kahjulikud riiklikule ühiskonnale, üldsusele; see tähendab, et kodanik peab olema teadlik selles, et teenides riiki, kandes kohuseid ja koormatusi riikliku ühiskonna kasuks, ta teenib iseenast, peab olema teadlik, et riigi heaolu on ta enese heaolu. Igal kodanikul võivad olla küll oma erinevad huvid ja soovid, kuid neid tuleb kokkukõlastada kaaskodanike omadega. Kodanik ei ela metsas, ei ela üksi, omaette, vaid elab kaaskodanikega, elab riigina; ta ei ole omaette peremees, iseenast määrav suurus, vaid riigina elava rahva liige. Sellena peavad talle olema kõige lähemad rahva ja selle riigi huvid.

Põhiseadus kindlustab talle teatavaid vabadusi ja õigusi — nn. põhiõigusi, kuid mitte selleks, et kasutada neid riigi vastu, oma isiklikes huvides, vaid selleks, et tunda end vaba isikuna riiklikus ühiskonnas, et tunda end riikliku ühiskonna täieõigusliku liikmena. Nende kasutamisel on tal alaliseks kasuks ja juhtnööriks Põhiseaduse eeskiri: „iga kodaniku ülimalts kohuseks on olla ustav Eesti riigile ja ta põhiseaduslikule korrale“.

Eelpooltoodut meeles pidades võiksime tulla tagasi omavalitsuse küsimuse juurde. Kõigepealt näib nüüd üldiselt olevat selge, et omavalitsus ei ole midagi säärast, millele võiks rahvariigis pretendeerida kodanik. Omavalitsus on rahvalitsus ja rahvariigis

on kogu riigivalitsus omavalitsus. Rahvariigis on keskvalitsus ka omavalitsus, kuna ta seatakse ametisse rahva poolt. Keskvalitsus on vastandiks omavalitsusele ainult monarhiades; seal rahvas ei valitse, ei teosta omavalitsust, vaid valitseb monarh, kes ka seab ametisse keskvalitsuse; rahval on ainult need õigused, mis ta on suutnud kätte võita. Üheks sääraseks õiguseks seal on ka kohalik omavalitsus.

Seda arvestades võiks meil, kui rahvariigis, sugugi mitte riivates kodanike õigusi, piirduda ainult ühe omavalitsusega — riigi üldvalitsusega, kelle kaudu rahvas teostab omavalitsust. Õigus omavalitsuse peale ei ole kodaniku põhiõigus, vaid rahva poliitiline õigus. Kuid võiks küsida, milleks rahval see poliitiline õigus, õigus omavalitsuse peale, kui ta omab suurima õiguse, omab õiguse riiklikule omavalitsusele, kui ta ise on põhiseaduse andja, on ise oma saatuse määraja? Sellise olukorra juures ei peaks olema kartust, et riiki ei valitseta rahva tahtmise ja huvide kohaselt. Rahvas ei ole mõni fetiš, vaid kõrgeima riigivõimu tegelik teostaja, tegelik kandja. Rahvas valitseb ja „tema armust“ valitsetakse; rahva kõrval ei ole kedagi teist. Rahvas, andes Põhiseaduse, ei mõtle kindlustada oma õigusi kellegi vastu, sest puudub see, kelle vastu see oleks vajalik. Seni kui valitseb rahvas, ei suuda keegi puudutada ta õigusi. On aga võim libisenud ta käest, ei aita selle säilitamiseks ükski põhiseadus. Seega ei oleks põhiseadus rahvariigis midagi muud, kui rahva teatav korraldus, kuidas ja kelle kaudu tuleb valitseda riiki. Rahvas, kui niisugune, ei saa teostada kogu valitsemist; tegelikult võib ta teostada ainult kõrgeima riigivõimu funktsiooni, nagu näit. seada ametisse riigi organe, kes tema nimel ja tema poolt antud korralduse — Põhiseaduse — kohaselt valitsevad riiki. Sellest välja minnes, ei oleks meie omavalitsus mitte niivõrd rahva poliitiline õigus, kui võrd otstarbekohasusest tingitud kohapealse valitsemise viis. Ei oleks tõesti midagi katki, kui kohapealset valitsemist teostaksid keskvalitsuse poolt ametisse määratud isikud, kui kohapealne valitsus oleks kujundatud mitte deentralisatsiooni, vaid dekoncentratsiooni põhimõtte alusel. Rahvas on Põhiseaduse järgi jätnud enda kätte küllaldased abinõud, et korraldada, pidurdada, valvata. On ju tema see, kes kujundab Riigivolikogu ja kaudselt ka Riiginõukogu, kes valib Vabariigi Presidendi, kes kujundades Riigivolikogu ja Riiginõukogu ning valides Presidendi kaudest seab ametisse ka Vabariigi Va-

litsuse. Kas oleks mõeldav, et keegi neist riigiorganist või nende poolt ametisse seatud isikuid tahtlikult unustaks valitsemisel rahva ja riigi huve, kui rahvas esineks ja tunneks end rahvana, kõrgeima võimu teostajana? See oleks mõeldav ja võimalik, kui rahvas oleks passiivne, ükskõikne riigiasjade vastu, kui rahvas ei oleks rahvas, vaid ainult erihuvidega kodanikest koosnev kari.

Kuid Eesti uus Põhiseadus ei ole jätnud kohaliku omavalitsuse-küsimuse lahendamise ainult hariliku seaduseandja (Riigikogu ja Vabariigi Presidendi) hooleks, vaid lahendab selle osaliselt ka ise, andes Eesti omavalitsusele vääriilise koha valitsemise korralduses ning isegi hinnates kohalike omavalitsuste esinduskogude valimist, kui rahva poolt kõrgeima võimu teostamist (§ 35 p. 3). Miks teeb seda uus Põhiseadus, miks võtab ta enda kätte kohaliku omavalitsuse küsimuse osalise lahendamise? Kas selle tõttu, et tal puudub usaldus rahva poolt ta kehtivuse ajal loodavate kõrgemate riigiorganite vastu, või et ta tahab rõhutada rahva poliitilist õigust omavalitsuse peale?

Siin ei ole ei üht ega teist. Võttes endale kohaliku omavalitsuse küsimuse osalise lahendamise, tunnustab Eesti uus Põhiseadus kõigepealt Eesti omavalitsuse teeneid Eesti riikluse kujundamisel ja arendamisel, — pealegi on ju Eesti Vabariik ise tekkinud kohalikust omavalitsusest. Kui uus põhiseaduse andja oleks jätnud välja Põhiseadusest kohalikkude omavalitsuse puutuvaid eeskirju, oleks väga kergesti võinud tekkida arvamine, et säärane väljajätmine on põhjustatud sellega, et kohalik omavalitsus ei ole täitnud oma ülesannet. Sääraste eeskirjade sissevõtmisega aga on lõigatud ära igasugune võimalus säärase arvamise tekkimiseks. Tunnustades Eesti kohaliku omavalitsuse teeneid, uus Põhiseadus, kui rahva poolt antud valitsemise korraldus, ühtlasi on asunud seisukohale, et kohalik omavalitsus on kõige otstarbekohasem kohapealse valitsemise moodus või viis. Tema seisukohalt kohapealne valitsemine võiks kahtlemata toimuda ka rahva poolt ametisse kutsutava keskvalitsuse ametnike kaudu, kuid vaevalt oleks see otstarbekohane. Keskvalitsuse poolt määratavatel ametnikel võivad olla sellekohased kogemused ja teadmised — võibolla isegi suuremad teadmised, kui kohapealsetel elanikel —, kuid neil saaks alati puuduma kohapealsete olude põhjalik tundmine ning elav ja tihe side kohaliku elanikkonnaga. Kohapealsete olude tundmaõppimine on küll võimalik, kuid nõuab aega. Karjäär-amet-

nike sagedasel vahetusel oleks aga väga küsitav, kas nende kohalviibimise ajast oleks küllalt kohalike olude tundmaõppimiseks ja sidemete loomiseks kohaliku elanikkonnaga. Karjäär-ametnik on täna siin, homme seal — nii kuidas seda tahab ta ametisse määrav ülemus. Kogu valitsemine muutuks selle tagajärjel bürokraatlikuks — lihtsaks asjaajamiseks. Seepärast asub Eesti uus Põhiseadus kindlale seisukohale, et on otstarbekohasem ja ühtlasi ka kogu valitsemise huvides, kui kohapealne valitsemine toimuks omavalitsuse põhimõtete alusel. Kohalik rahvas tunneb kohalikke olusid ja vajadusi — pealegi ta on seotud kohaga, kus ta elu ja huvide keskus. Uus Põhiseadus kinnitab: „Kohaliku valitsemisala korraldamine ja kohalikkude eluvalade arendamine toimub seaduse alusel kohalikkude omavalitsuste kaudu“ (§ 122). Eeskiri on lühike ja kategooriline. Oleneb harilikust seaduseandjast valada temasse vastav sisu. Selle eeskirja järgi võib kogu kohalik valitsemine toimuda kohalike omavalitsuste kaudu või kohalik omavalitsus võib olla kohapeal kaastegev kõigil valitsemise aladel. Millal see või teine saab olema otstarbekohasem, seda saab dikteerima tegelik elu, saavad kirjutama ette riiklikud vajadused. Kohapealne valitsus peab olema painduv. Ta ei ole midagi omaette, ta ei ela omaette iseseisvat elu, vaid olles kogu riikliku valitsemisaparaadi üks osa, peab ta töötama kontaktselt, kooskõlas sama aparaadi teiste osadega. Teiselt poolt uus Põhiseadus ei määra lähemalt ära ka kohaliku omavalitsuse lähema korralduse. Ta jätab ka selle hariliku seaduseandja hooleks ning teeb seda samadel põhjustel. Et omavalitsus oleks arenemisvõimeline ja et ta arenemine toimuks kooskõlas riigi huvidega, peavad jääma ära igasugused põhiseaduslikud kitsendused ja raamid. Kohaliku omavalitsuse korraldamisel tuleb välja minna üldriiklikest vajadustest, kogu riigi heaolust. Ei saa ehitada omavalitsust, unustades riigi enese ehitust, mitte arvestades riigi valitsemise huve. Omavalitsuse korraldus peab vastama riigis valitsevale olukorrale. Ta ei või kivineda, olla rajatud dogmadele — ta peab olema painduv, elastiline, nii kui elu ise. Kuid uus Põhiseadus ei jäta siiski kogu korralduse hariliku seaduseandja hooleks, vaid võtab osaliselt enda kätte esimese astme kohalike omavalitsuste esinduskogude korralduse. Olles huvitatud, et esimese astme omavalitsuste esinduskogude kujundamisel võtaks osa võimalikult kogu kohalik rahvas, ta määrab: „Kohaliku omavalitsuse kor-

raldavaks organiks on esinduskogu, kes valitakse üldisel, otsesel, ühetaolisel ja salajasel hääletamisel. Valijaiks on kohaliku omavalitsuse piirkonda kuuluvad hääleõiguslikud kodanikud, kes omavalitsuse piirkonnas omavad püsivat elukohta või töökohta.“ (§ 123 esimene lõige). Kuid ka püstitades säärase nõudmise, ei ole ta seevõrd juhitud kohaliku rahva, kui võrd üldriiklikest huvidest. Ta asub seisukohal, et kogu valitsemisaparaat saab korralikult töötama, kui iga ta osa on hästi konstrueeritud ja käima pandud; esimese astme kohalik omavalitsus on üks ta osa, ning selleks, et see töötaks kõigiti korrapäraselt, peab sellest omavalitsusest võtma osa võimalikult rohkem kohalikkude rahvast.

Uus Põhiseadus, nagu eelpool juba tähendatud, ei määra lähemalt ära ka omavalitsusüksusi — see olgu teha harilikul seaduseandjal. Ta ainult liigitab omavalitsusi, nähes ette esimese ja teise astme omavalitsusi. Ta ei taha jõuda ette elule, arvestades riikliku elu ja selle vajaduste muutlikkust. Mis täna hea, võib olla homme halb, — seepärast määraku elu ise, mis vastuvõetavam, otstarbekohasem.

Samuti uus Põhiseadus ei määra ära ka järelevalve lähema korra kohalike omavalitsuste üle, jättes selle hariliku seaduse hooleks. Teda ei huvita, kuidas ja kelle kaudu peaks toimuma järelevalve kohalike omavalitsuste üle; teda ei huvita, kas see järelevalve peab piirduma järelevalvega kohalike omavalitsuste tegevuse seaduslikkuse üle või tuleks teostada ka nende tegevuse otstarbekohasuse üle. Neid küsimusi peab lahendama harilik seaduseandja, silmas pidades tegeliku elu vajadusi, kandes hoolt, et riigi valitsemisaparaadis ei tuleks ette korratusi, et valitsemine toimuks kogu rahva huvide kohasel. See olgu tema ja ainult tema mure.

Kuid selleks, et kohalik omavalitsus saaks korralikult täita tema! lasuvaid ülesandeid, et kohalik omavalitsus oleks tõesti omavalitsus, peab ta olema majanduslikult iseseisev. Oleks vähe sellest, kui temale antaks teatavaid summasid keskvalitsuselt. Et tegutseda omavalitsusena, peavad tal olema omad iseseisvad tuluallikad. Seda kindlustab uus Põhiseadus, määrates, et kohalikel omavalitsustel „on õigus seaduse alusel oma ülesannete täitmiseks võtta makse ning peale panna koormat“ (§ 124 teine lõige). Kindlustades kohalikkude omavalitsusele iseseisvust majanduslikul alal, Põhiseadus kindlustab talle iseseisvust ka määrusandlikul alal, nähes ette, et „Kohalikel omavalitsus-

tel on õigus oma piirkonna kohta seaduse alusel ja piires anda määrusi" (§ 124 esimene lõige).

Kindlustades kohalikule omavalitsusele iseseisvust majanduslikul ja määrusandlikul aladel, ei ehita Põhiseadus riiki riigis. Ta annab omavalitsusele, mis kuulub omavalitsusele, kuid teeb seda, minnes välja üldriiklikest huvidest, neist vajadustest, mis põhjustasid teda kujundama omavalitsusena kohapealset valitsust. Mis puutub teise astme omavalitsusse, siis leidub tema kohta uus Põhiseaduses järgmine õige lakooniline eeskiri: „Teise astme omavalitsuste korraldus ja nende esinduskogude kujundamise alused määratakse seadusega.“ (Põhiseaduse § 123 teine lõige.) Selle eeskirja ülesandeks on kõigepealt kõrvaldada täielikult igasugused kahtlused selle kohta, kas harilik seaduseandja on õigustatud looma teise astme omavalitsusi, millised kahtlused teatavasti tekitasid revideritud Põhiseaduse sellekohased eeskirjad. Uue Põhiseaduse järgi harilik seaduseandja on õigustatud neid ellu kutsuma, kui riiklik olukord seda nõuab ja nende ellukutsumine on riigi valitsemise huvides. Uus Põhiseadus ei nimeta neid omavalitsusi maaomavalitsusteks, jättes täiesti lahtiseks nende nimetuse. Harilik seaduseandja, olles vaba nende korraldamisel ja kujundamisel, on ühtlasi vaba ka neile vastava nimetuse andmisel. Pealegi uus Põhiseadus ei määra lähemalt, mida ta õieti arvab teise astme omavalitsuse all. Selle eeskirja teksti koostamisel ja arutamisel arvestati küll ajutiste maavalitsuste näol edasi elavate maa- ehk maakonna omavalitsustega, kuid tekst ise ei sidunud harilikku seaduseandjat. Järelikult Põhiseaduse teksti järgi oleneb täiesti harilikust seaduseandjast, kas kujundada neid omavalitsusi teise astme omavalitsustena ainult väljaspool linnu asuvate omavalitsuste suhtes või ühtlasi ka linnaomavalitsuste suhtes või leida veel uusi kombinatsioone. Põhiseadus ei tee selles harilikult seaduseandjale minneid takistusi, ei anna talle ka juhtnööre. Harilik seaduseandja on kutsutud talitama siin täiesti iseseisvalt, olles seotud ainult talile antud üldjuhtnõoriga — pidada silmas teise astme omavalitsuse kujundamisel riigi valitsemise huve. Teiste sõnadega — ta võib neid kujundada ja nimetada, kuidas ta iganes tahab ja heaks arvab, kuid see, mida ta kujundab, peab olema omavalitsus. Sellepärast tuleb ka neile kohaldada üldse kohaliku omavalitsuse kohta käivaid eeskirju. Kõigepealt Põhiseaduse § 123 eeskiri, et korraldavaks organiks oleks esinduskogu,

mitte aga mõni asutis või isik; teiseks § 124 eeskirjad, mille järgi: „Kohalikel omavalitsustel on õigus oma piirkonna kohta seaduse alusel ja piires anda määrusi“ ning „oma ülesannete täitmiseks võtta makse ning peale panna koormatise“; samuti ka § 125 eeskiri, et „järelevalve nende üle määratakse seadusega“.

Mis puutub teise astme ülesannetesse, siis maksab siin üldine eeskiri — nimelt § 122, mille järgi on omavalitsuse ülesandeks „Kohaliku valitsemise ala korraldamine ja kohalikkude elualade arendamine“. Millised nad saavad tegelikult olema ja kuidas üldse jaotada kohapealse valitsemise ülesanded esimese ja teise astme omavalitsuste vahel — seda otsustab harilik seadus, s. t. harilik seaduseandja.

Eelpooltoodust näeme, milles harilik seaduseandja teise astme omavalitsuse korraldamisel vaba ja milles ta seotud. Ta on vaba maa-ala või piirkonna määramisel, kus kohapealset valitsemist või nagu ütleb Põhiseadus „kohaliku valitsemise korraldamist ja kohalikkude elualade arendamist“ tuleb teostada teise astme omavalitsuste kaudu; temast oleneb, kas jääda ajalooliselt õigustatud maaomavalitsuste nimetuse juurde või võtta mõni muu nimetus, olenevalt vabariigi administratiivjaotusest; ta on vaba teise astme omavalitsuse kujundamisel, kuid tingimusel, et selle korraldavaks organiks on esinduskogu; ta on vaba teise astme omavalitsuse ülesannete määramisel ja selle tegevuse üle järelevalve korraldamisel jne. Ta on ainult seotud niivõrd, kui võrd ta ülesandeks on kujundada omavalitsust, omavalitsust, nagu seda meie senine seaduseandlus ja õigus tunnevad ja mõistavad.

Mis puutub eriti teise astme omavalitsuse esinduskogu kujundamisse, siis ei ole ta seotud Põhiseaduse § 35 p. 3 eeskirjaga, mille järgi rahvas teostab riigivõimu kohalike omavalitsuste esinduskogude valimisega § 123 alusel. See eeskiri käib ainult § 123 esimeses lõikes ettenähtud — nimelt esimese astme kohalikkude omavalitsuste kohta, mille teel esinduskogud kujundatakse valimiste teel kohaliku rahva poolt, kuna sama paragrahvi teise lõike järgi teise astme omavalitsuste esinduskogude kujundamise alused määratakse seadusega. Säärane oli ka Rahvuskogu seisukoht.

Nüüd, kuna Põhiseaduse sellekohased eeskirjad enam-vähem selgitatud, jääks käsitada, missugust teed on käinud harilik seaduseandja teise astme omavalitsuse korraldamisel. (Järgneb.)

Maavalitsuste tulude 1938/39. a. e

Tulude ja kulude nimetus	Viru		Järva		Harju		Lääne		Saare	
	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
TULUD:										
1. Maksud:										
1. Kinnisvaramaks	178.000,—	13,95	106.500,—	16,44	136.270,26	12,56	107.909,—	12,79	55.920,—	11,41
2. Tulumaks	125.000,—	9,80	59.200,—	9,14	97.000,—	8,93	85.000,—	10,07	50.000,—	10,20
3. Lisapõhiarimaks	15.000,—	1,18	6.000,—	0,93	9.500,—	0,87	6.000,—	0,72	4.000,—	0,82
4. Trahterimaks	2.000,—	0,15	2.500,—	0,38	7.000,—	0,64	1.000,—	0,12	100,—	0,02
5. Maks laada- ja turuplats.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6. Maks liikumise abin. veeteedel	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7. Maks suvitajatelt	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8. Maks laskeriistade lubadelt	2.500,—	0,20	1.100,—	0,17	2.000,—	0,18	1.200,—	0,15	500,—	0,10
10. Maks lõbustustelt	3.500,—	0,28	2.500,—	0,38	2.500,—	0,24	500,—	0,05	25,—	—
11. Kantseleimaks	—	—	—	—	—	—	20,—	—	50,—	0,01
12. Maksude viivituse % %	2.000,—	0,15	700,—	0,11	1.104,—	0,10	700,—	0,07	400,—	0,08
Kokku pt. I	328.000,—	25,71	178.500,—	27,55	255.374,26	23,52	202.329,—	23,97	110.995,—	22,64
2. Varandused	2.630,—	0,22	—	—	5.257,92	0,48	1.338,—	0,16	14.476,—	2,95
3. Kapitalid	1.265,—	0,11	750,—	0,11	1.300,—	0,12	860,—	0,10	300,—	0,06
4. Maavalitsuse asutised	34.457,—	2,71	55.663,60	8,59	15.413,42	1,42	62.359,—	7,39	64.416,84	13,15
5. Maavalitsuse ettevõtted	4.887,50	0,39	—	—	—	—	160,—	0,02	1.747,—	0,36
6. Kulude tasu	28.692,—	2,26	15.433,24	2,38	23.734,40	2,19	26.668,—	3,16	19.429,50	3,96
7. Toetused	534,44	0,01	—	—	—	—	—	—	—	—
8. Mitmesugused tulud	239,46	0,01	1.000,—	0,16	100,—	0,01	7.300,—	0,86	—	—
Korrallised tulud kokku	400.705,40	31,42	251.346,84	38,79	301.180,—	27,74	301.014,—	35,66	211.364,34	43,12
Erakorrallised tulud	74.757,60	5,86	15.000,—	2,32	28.000,—	2,58	23.850,—	2,82	55.600,—	11,34
Teedekapitali tulud	799.995,—	62,72	381.568,—	58,89	756.500,—	69,68	519.279,—	61,52	223.236,—	45,54
Tulude kogusumma	1275458—	100%	647.914,84	100%	1085680—	100%	844.143,—	100%	490.200,34	100%
KULUD:										
1. Maavolikogu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Maavalitsus	61.248,10	4,81	36.864,90	5,69	61.188,75	5,64	47.322,—	5,60	29.024,40	5,93
3. Sots.-administratsioon	16.251,05	1,27	3.785,—	0,58	4.283,80	0,39	4.330,—	0,52	3.700,—	0,76
4. Haridus	96.231,90	7,55	37.552,28	5,79	46.189,18	4,25	36.831,—	4,36	38.015,66	7,75
5. Tervishoid	59.739,—	4,68	51.925,60	8,02	44.933,90	4,14	96.971,—	11,49	67.603,35	13,79
6. Hoolekanne	67.234,34	5,27	45.843,24	7,07	61.511,96	5,66	41.957,—	4,97	31.499,28	6,43
7. Põllumajandus	23.742,20	1,86	7.812,—	1,20	30.955,98	2,85	40.615,—	4,81	14.860,80	3,03
8. Maaval. ettevõtted	—	—	—	—	10.290,—	0,95	—	—	—	—
9. Varandused	58.894,—	4,62	8.344,70	1,29	20.167,04	1,86	12.262,—	1,45	18.100,—	3,69
10. Kapitalid	—	—	19.500,—	3,02	—	—	—	—	100,—	0,02
11. Laenud	1.937,50	0,15	24.620,26	3,80	2.292,41	0,21	7.914,—	0,94	2.478,34	0,50
12. Mitmesugused kulud	10.450,45	0,82	11.142,70	1,72	12.138,70	1,12	9.712,—	1,15	3.776,13	0,77
13. Tagavarasumma	4.976,86	0,39	3.956,16	0,61	7.228,28	0,67	3.100,—	0,37	2.206,38	0,45
Korrallised kulud kokku	400.705,40	31,42	251.346,84	38,79	301.180,—	27,74	301.014,—	35,66	211.364,34	43,12
Erakorrallised kulud	74.757,60	5,86	15.000,—	2,32	28.000,—	2,58	23.850,—	2,82	55.600,—	11,34
Teedekapitali kulud	799.995,—	62,72	381.568,—	58,89	756.500,—	69,68	519.279,—	61,52	223.236,—	45,54
Kulude kogusumma	1275458—	100%	647.914,84	100%	1085680—	100%	844.143,—	100%	490.200,34	100%

kulude kokkuvõtted arvete järel.

Pärnu		Viljandi		Tartu		Valga		Võru		Petseri		Kokku	
Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
100.000,—	13,26	106.773,70	21,58	181.227,05	18,32	42.097,—	12,49	84.000,—	13,95	41.498,—	6,76	1.140.195,01	14,01
85.000,—	11,27	45.000,—	9,09	93.000,—	9,40	25.700,—	7,63	68.900,—	11,29	65.000,—	10,59	797.900,—	9,81
9.000,—	1,19	5.000,—	1,01	9.000,—	0,91	3.250,—	0,97	7.000,—	1,16	2.800,—	0,46	76.550,—	0,94
2.800,—	0,37	1.500,—	0,30	1.000,—	0,10	900,—	0,27	3.000,—	0,50	1.500,—	0,24	23.300,—	0,29
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1.900,—	0,25	1.700,—	0,34	2.475,—	0,25	500,—	0,16	1.250,—	0,21	400,—	0,06	15.525,—	0,19
1.600,—	0,21	2.000,—	0,40	1.500,—	0,15	1.200,—	0,36	1.000,—	0,17	10,—	—	16.335,—	0,20
200,—	0,03	250,—	0,05	150,—	0,02	50,—	0,01	100,—	0,02	100,—	0,01	920,—	0,01
500,—	0,07	800,—	0,16	1.750,—	0,18	150,—	0,03	1.000,—	0,17	1.500,—	0,24	10.604,—	0,13
201.000,—	26,65	163.023,70	32,93	290.102,05	29,33	73.847,—	21,92	165.350,—	27,47	112.808,—	18,36	2.081.329,01	25,58
2.616,—	0,35	3.017,08	0,61	18.563,—	1,87	—	—	2.064,—	0,34	4.150,—	0,68	54.112,—	0,67
1.100,—	0,14	2.140,—	0,43	4.686,—	0,47	350,—	0,08	1.252,—	0,21	250,—	0,04	14.253,—	0,17
88.198,51	11,70	86.501,72	17,47	22.174,—	2,24	18.675,—	5,55	68.959,—	11,45	43.950,—	7,16	560.768,09	6,89
500,—	0,07	—	—	1.442,88	0,14	200,—	0,05	8.332,—	1,38	3.501,—	0,57	20.770,38	0,26
19.753,25	2,62	9.980,—	2,02	37.170,50	3,75	15.798,—	4,70	23.378,—	3,88	12.177,—	1,98	232.213,89	2,86
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	534,44	0,01
321,06	0,04	337,50	0,07	22.432,91	2,27	30,—	0,02	65,—	0,01	100,—	0,01	31.925,93	0,39
313.488,82	41,57	265.000,—	53,53	396.571,34	40,07	108.900,—	32,32	269.400,—	44,74	176.936,—	28,80	2.995.906,74	36,83
50.000,—	6,63	2.000,—	0,41	—	—	47.000,—	13,95	52.000,—	8,63	26.000,—	4,23	374.207,60	4,60
390.700,—	51,80	228.000,—	46,06	592.400,—	59,93	181.000,—	53,73	280.752,—	46,63	411.334,—	66,97	4.764.764,—	58,57
754.188,82	100%	495.000,—	100%	988.971,51	100%	336.900,—	100%	602.152,—	100%	614.270,—	100%	8.134.878,34	100%
800,—	0,11	—	—	—	—	150,—	0,03	—	—	—	—	950,—	0,01
47.061,80	6,24	51.916,75	10,49	64.206,90	6,49	25.476,—	7,56	40.274,—	6,69	42.511,—	6,92	507.094,60	6,23
4.130,—	0,55	3.486,—	0,70	11.873,51	1,20	1.328,—	0,39	3.544,—	0,59	2.076,—	0,33	58.787,36	0,72
58.931,40	7,81	80.929,20	16,35	40.418,14	4,09	19.302,—	5,74	37.262,—	6,19	13.686,—	2,23	505.348,76	6,21
41.389,12	5,49	48.126,—	9,72	73.259,—	7,40	20.000,—	5,94	32.524,—	5,40	74.335,—	12,10	610.805,97	7,51
103.494,20	13,72	50.925,35	10,29	80.621,43	8,15	22.025,—	6,54	94.350,—	15,67	11.900,—	1,94	611.361,80	7,51
3.346,—	0,44	7.027,63	1,42	18.037,40	1,82	6.319,—	1,88	16.008,—	2,66	6.182,—	1,01	174.906,01	2,15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10.290,—	0,13
7.830,30	1,04	8.126,64	1,64	65.284,72	6,60	8.470,—	2,51	10.200,—	1,69	10.014,—	1,63	227.693,40	2,80
—	—	1.000,—	0,21	1.000,—	0,10	—	—	—	—	—	—	21.600,—	0,27
2.318,88	0,31	—	—	3.610,32	0,36	350,—	0,07	—	—	3.213,—	0,52	48.734,71	0,60
13.087,12	1,73	8.243,71	1,66	23.574,57	2,38	4.280,—	1,30	6.632,—	1,10	5.013,—	0,82	108.050,38	1,33
3.100,—	0,42	5.218,72	1,05	14.685,35	1,48	1.200,—	0,36	5.606,—	0,93	8.006,—	1,30	59.283,75	0,73
285.488,82	27,86	265.000,—	53,53	396.571,34	40,07	108.900,—	32,32	246.400,—	40,92	176.936,—	28,80	2.944.906,74	36,20
78.000,—	10,34	2.000,—	0,41	—	—	47.000,—	13,95	75.000,—	12,45	26.000,—	4,23	425.207,60	5,23
390.700,—	51,80	228.000,—	46,06	592.400,—	59,93	181.000,—	53,73	280.752,—	46,63	411.334,—	66,97	4.764.764,—	58,57
754.188,82	100%	495.000,—	100%	988.971,34	100%	336.900,—	100%	602.152,—	100%	614.270,—	100%	8.134.878,34	100%

Vallamaja ja rahvas.

A. Kruus.

Maaametniku olukord üldse, eriti aga vallametnikul (selle nimetuse all on mõistetud vallavalitsuste kantseleipersonaali eesotsas vallasekretäriaga), erineb väga suurel määral linnades tegutsevate ametnikkude elu- ja teenistusoludest. On kõik eeldused seks, et maaametniku eraelu, isiklikud huvid ja mõtteviis tema tegutsemispiirkonna rahvale teatavaks saavad juba tavalises igapäevases läbikäimises. Aga veel enam — rahvas koguni tahtlikult ja teadlikult jälgib ja teeb tähelepanekuid igast sündmuses ja muudatusest ametniku eraelus, huvides ja mõtteviisis. Selles nähtes ei ole miskit ebaloomulikku, sest osa rahvast otsib ametniku eraelust, huvidest ja mõtteviisist eeskuju, teine osa rahvast on aga ametnikust kui inimesest huvitatud tavalisest kaaskodanlikust tundeist. Nii maaametnik oma elamisolude tõttu tingimata peaks kujunema kogu ümbruskonna rahvale kaaskodanikuks. Tal on selleks kõige paremad võimalused, arvan aga ka, et tal on seks ka kõige suuremad kohustused.

Igas üksikisikus on olemas kaks poolt: isik kodanikuna ja isik kaaskodanikuna. Isik kodanikuna täidab need eluülesanded, mis temale osaks määratud juba sündimisest peale (vanemate olukord, isiku iseloomu omadused) ja mis tema ise pärastises elus suudab enda peale võtta (edasipüüdlikkus) või millistes ülesannetes täitmisest ta oma loomunõrkuste tõttu või muudel põhjustel peab loobuma (tagasimineku ja allakäik isiklikus elus). Kas või kuivõrd iga üksikisik kodanikuna omi ülesandeid tahab või suudab täita, või kuivõrd see kõik temal õnnestub, sellest moodustubki tema tulevik ja seisukoht kodanikuna, mis aga ainult osaliselt suudab tema kui kaaskodaniku mõju teiste hulgas kas suurendada või vähendada.

On aga, ja peabki olema, veel igas üksikisikus kindel kaaskodanlik teotsemise tahe ja tung. Kui isiku kodanikuna teotsemise suund on sihitud tema enda isikliku elu korraldamisele, siis sama isiku teotsemise suund kaaskodanikuna peab levinema ringikujuliselt just tema enda isiklikust elust ja huvidest väljaspoole. See kaaskodanlik teotsemise tahe ei tohi olla juhitud kasusaamise mõttest kas otseselt või kaudseltki oma isikliku elu hüveks, vaid ta peab põhjenema ainult inimarmastusliku heasoovluse tahtel kaasinimesest lugupidamise ja austamise näol, ta peab tuletama soovist — olla kasulik oma

võimete kohaselt ümbritseva ühiskonna iga üksiku liikme, kuid ka kogu ühiskonna elu paremale järjele aitamises.

See kaaskodanikkuse tunde määr ja laad avaldub kõige mitmekesisemal viisil, alates igaladsest isiklikust igapäevasest suhtlemisest iga üksiku isikuga kuni teotsemisteni tegelasena juba mitmesugustes organiseeritud ühingutes laiemate üldkasulikkude ürituste läbiviimiseks ja ühiskondlikkude hüvede saavutamiseks. Kodanikuna teotsemine ja töötamine sünnib isikliku elu edasiviimiseks, kaaskodanikuna teotsemine aga oma kutseala tööst ülejääva jõu ja võimete töösse rakendamises — üksikute isikute või kogu ühiskonna abistamiseks.

Isik kodanikuna võib olla koguni rõõvel, kes kasusaamise sihiga riisus paljaks teekäija — isik kaaskodanikuna peab aga olema halastaja Samaaria-mees, kes asus appi rõõviüle tema õnnetus seisukorras.

Ametniku teenistusülesandeks on teenida oma ülemust, asutist või laiemat rahvaringkonda seaduse normidega ja teenistuskorraga määratud tööalal. Asudes ainult ametnikuna oma ülesannete täitmisele ja pidades silmas oma isikliku elu mugavust, tema võib oma ametialal kulutada oma jõust minimaalse. Ametülesanded minimaalse sõnade ja tähelepanu kulutamise muude kui oma ametile (selle sõna kitsamas mõttes) täitnud, ta võiks ülejäänud aja ja huvid koondata oma isikliku elu korraldamisele, või kas või lihtsalt nautida mittemidagitegemist. Sarnases ametnikus ei ole enam kaaskodanikku, tema on ainult oma alal automaat, kes oma teenistustasu vastu annab ainult korralikult sissepakitud standart-kaubapakkikese, sinna juurde aga ei ühtki elavat sõna, ei ühtki raasu inimlikust isiksusest. Sarnane kassaluugi ametnik võib teenida kusagil pangas, kus peabki kogu oma tähelepanu koondata oma tegevusele ametnikuna ja kus polegi võimalik lähema suhtlemise tekkimine klientuuriga. Huvitava kombel ja kahjuks on aga seda kassaluugi vaimu olemas vallametnikkude juures, ning mis veel kurvem — seda koguni tahtlikult kasvatatakse.

Nimelt pani käesolevate ridade kirjutajat jahmuma ühe ametivenna, vallasekretäri, kõnelus, et ta olla oma kantselei ametnikkudel keelanud ametajal igasugused eralaadsed jutuaajamised publikuga, kuna sellega ametnikud raiskavat oma aja muude ja töö

võivat jääda lohakile. Aga seda veel vähe — paar teist ametivenda tähendasid seepeale, et see polevat vallasekretäri! kui kantselei juhilt sugugi halb korraldus!

Sarnast juttu kõnelesid vallasekretärid, kes koos omale alluvate kaastöölisega peavad olema kohapealsete laialdaste ringkondade arusaamiste väljakujundajad üldisel haldusalal, kes peavad olema kohapealse omavalitsuse hingestajad. Nad on unustanud asjaolu, et ka kõige elulisemad korraldused eluvõõra ja endasse tõmbunud ametniku teostamisel ei suuda rahva hulgas saada populaarseks. Vallakantseleides peaksid töötama ainult rahvainimesed selle sõna kõige paremas mõttes, eesotsas vallasekretäriaga, rahvamehega kõige paremas mõttes. Siis oleks vallamaja kasvatav ja rahvast parematele ühiskondlistele töekspidamistele suunav mõju kõige laiematele rahvakihtidele suur.

Aga mulle meenub ka möödunud suvest juh'um, et kui ma samanimelises postkontoris, misnimelise valla sekretärist oli eelpool juttu, vaatlesin seinale pandud teedekaarti ja endamisi arutasin oma matka edaspidist kava, et siis üks postkontori ametnikkudest keset kibedat töökiirust pöördus lahelt minu poole küsimusega, kas tema võivat minule miskiga küsimuse lahendamisel abiks olla. Ta raiskas oma kallist aega ja andis väikese kiirülevaate ümbruskonna vaatamisväärsuste üle, andes vahepeal ühendusi kommutaatoril ja peale selle samal ajal õiendades küllastajatega mitugi väikest asjatoimetust, vahetades mõnegagi neist paar rõõmsat lauset erajuttu.

Mulle näib, et sarnane ametnik on oma-moodi sangar omal alal. Aga tema sangarlikkuse aluseks ei ole miskit muud rohkemat kui ainult inimlikkus kõige paremas mõttes — tahe anda endast mis võimalik kaasainimeste heaoluks ja rõõmsaks meeleks. Otsegu sõjasangar on valmis ohverdama oma elu isamaa eest, samaselt seesugune ametnik on valmis kogu oma pika teenistusaja kestel andma endast rahvale oma viimse jõu ja tähelepanu, mitte et saada kätte oma kuupalk, vaid et tema hindab igit inimest kui isikut selle sõna kõrgemas mõttes. Tasuks selle eest igal kodanikul jääb ka püsima kõige parem mälestus temast ja sellest ajast, mis ta kulutas suhtlemisele temaga. Minu arvates on see väga hinnaline vastutasu.

Rõõm oli ja on veel praegugi minulgi sellest ilusast suvisest päevast, alatiseks jääb mulle meelde see hoogne töö-rõõm ja ühtlasi igit võõrast läbisõitjaki vastuvõttev lahkus

seal postkontoris. Kassaluugi taga oli heasoovlik, rõõmus kaaskodanik, aga mitte automaat.

Õnneks ma ei külastanud oma ametivenda, kes nüüd on kantselei juhina oma ametnikkudel keelanud igasugused erajutuajamised. Kujutlen, et mind seal vallakantseleis oleks vastu võtnud paar-kolm sõnakehva, oma töösse süvenenud või ka oma töö juures haigutavat, tuima, osavõtmatud inimolevust, kes oma käitumisega oleksid mulle annud mõista, et olen ebasoovitav olevus nende seas. Kahju oleks mul hakanud esijoones neist ametnikkudest, kahju sellelõttu nagu iseendastki ja ilusa suvepäeva rõõm oleks olnud rikutud ning oma ametivenna asutisest oleksin saanud kurva mulje. Minule ja neile õnneks ei läinud ma segama nende büroo tuima, suikuvat rahu, pigem elutust.

Üheks suuremaks vallaametniku põhipaheks tuleb pidada osavõtmatus ja tuimust teda ümbritseva elu suhtes. Tuim vallaametnik jätab endast kodanikule mingi hall-ähmase mulje. Kui sellele vaimsele tuimusele peaks veel seltsima kasimatu välimus ja lohakas riietus, siis on kodaniku alahindav seisukoht ametniku kohta vältimatu. Õigustult on kodanik pahandatud, et tema isik ja tema huvid pole ametniku poolt leidnud mingit tähelepanu, vaid et ametnik on kodaniku suhtes käitunud kui mingi objektiga. Sarnase mulje saab ta kõige vähemat liiki asjatoimetuste juures.

Aga rohkem veel — ametniku tuimus võib puhkudel koguni tõsisemalt riivata kodaniku sisetunnet, kui kodaniku reageerimisvõime välistele nähetele on tundlik. Näiteks kui ühesuguse samase surmapõlgava ükskõiksusega registreeritakse noorte vanemate esimese lapse sünd, või vastupidi vanemate ainsa lapse surm — võib mõlemil juhul tuimus kutsuda lapsevanemas esile kibeda võõrastustunde, et esimesel juhul tema rõõmule, teisel tema kurvastusele pole tahetud, osatud, suudetud vähimalgi määral kaasa tunda. Eriti seda võib juhtuda just maainimeste juures, kes elavad looduslikumates tingimustes ja kelle tundeelu ka looduspärasem, primitiivsem.

Vallaametniku äärmine tuimus ja osavõtmatus aga mingi korralduse tegemisel mõnele kodanikule ei suuda äratada korralduse saajas seda dünaamilist jõudu, mis vajalik selleks, et antav korraldus saaks täidetud ja et ta saaks täidetud vajalise innuga. Lõpuks on iga ametnik võimu kehastus ja kui ametnik on oma olemuselt tuim ja elutu, siis oletatakse tema tuimusest paratamatult, et ka

see võim mida ta kehasab, on tuim, elutu osavõtmatu. Sarnane vaade võimule aga pole kaugeltki kasuks omavalitsuse ja keskvallitsuse koostööle rahvaga.

Tuimuse vastandiks on heasoovlik tahe osa võtta iga kaaskodaniku või kaasametniku rõõmudest ja muredest ning nende rõõmude säilitamiseks ning murede kõrvaldamiseks kaasa aidata. Selle võimaluse eeltingimuseks on aga täielik usaldatavus ametnikkude vastu. Omakorda on usaldatavuse eeltingimusteks täielik ausus, kindel iseloom ja hea taktitunne. Niipea kui mõni neist eelmainitud omadustest ametnikkudes puudub, ei saa usaldus nende ja rahva vahel enam püsida, kõnelemata tema kasvamisest ja arenemisest.

Ametnikel enestel rahva usaldamisega peab aga olema terav silm ja suurem ettevaatlikkus. Vaatame võõrsõnade leksikonist (H. Haljaspõld), mis tähendus on sõnal „sekretär“. Seal on: „salakirjutaja, koosoleku kirjatoimetaja“. Vallasekretär ja tema kaastöölised peavadki olema need isikud, kes vabalt võivad tegeleda kogu valla salajaste asjadega, peavad olema kõiki ja kõike ärakuulavad, kuid ise vaikivad au- ja usaldusmehed, nagu on oma ameti poolest rahva usaldusmehed notar, advokaat, kirikuõpetaja, arst ja pangaametnik. Sellejuures aga ametnikud ärgu mõelgu, et saladuseks tuleb pidada ainult mõned piinlikku perekondlikku konflikti või muud sellesarnast tavaliselt avalikkuse eest varjata tahetavat asjaolu. See oleks puudulik arusaamine. Salajaseks tuleb pidada kolmandate isikute suhtes kõik see, mida tavaliselt ei peeta isikule otseks vooruseks või auks, olgu kas näiteks majanduslikud raskused isiku elus, vaevaline tervis, halb vahekord naabritega, laste vaevaline edasijõudmine koolis ja muud sellesarnased asjaolud. Kõnelustes tuleks hoiduda sattumast teemidele, kus peaks ütlema ainult laituvat ja mahategevat kolmanda isiku kohta. Kui aga siiski üksikute isikute pahedest tuleb kõnelda, tehtagu seda kaine rahuallikkusega, ilma parastava kahjurõõmuta, kuid ka ilma liialdatud haletsemiseta, kuna see viimanegi võib saada kodanikule alandavaks ja haavavaks. Mainimata peaks aga olema selge, et vassitud kuulujutud ei tohiks vallamajades kuulajaid leida, veel vähem aga sealt ise olla koguni levitatud.

Kui vallamajas osavõtlikult kuulatakse ära jutud rahva elust, nii selle varjukülgedest kui ka päikese poolelt, kui kõneldavast taktitundeliselt kõrvaldatakse igasugune võltis ja ülespuhutud liialdus, halisev kaastunne aga ka vastikumaiguline imal pikant-

sus, siis hakkab rahvas vallamaja usaldama, vallaametnikkude vastu tõuseb austus ja lugupidamine ja vallamaja — kohaliku omavalitsuse asutise asukohana — tõuseb rahva seas ausse kui paik, kuhu võib pöörduda usaldusega igas küsimuses, olgu see küsimus ametalt nii kaugel kui tahes. Sarnane usaldus loob soodsa pinna vallavalitsuse nimetatavate teenijate, vallavanema ja vallavanema abide, vallavolikogu ja kogu rahva koostööks.

Ärgu ükski vallaametnik kartku, et tema võiks sarnases lähedases usalduslikus vahekorras rahvaga kaotada oma isiku väärtuse ja ametniku asjalikkuse seisukoha, et temale varsti hakataks suhtuma liigse omamehelikkusega, et temale võidaks öläle patsutama tulla. Seda ei või kunagi juhtuda, kui ametnik on osutanud kodanikkude vastu küll väga lahet vastutulelikkust, kuid ise sellejuures pole kunagi laskunud lubamatusse familijaarsusesse (sinatamine, jm.), kuigi ta on olnud suhtlemises paiguti täis elurõõmsat huumoritki (hoidugem aga ironiseerimisest!), kuid pole kunagi laskunud labasesse lõõpimisesse.

Ülakusse ja lugupidamatut tooni tarvitama kalduvate kodanikkude taltsutamiseks ja korrale kutsumiseks aga jakub juba ainast terav-rangest lühikesest märkusest korralikuma esinemise vajaduse kohta, mis puhul tavaliselt laiuvat või lugupidamatust avaldada püüdev kodanik eneseväärtuse uuesti jaluleseadmiseks kohe juba võtab tarvitusele asjaliku tooni.

On aga ka toesi mõned lobisejad tüübid, kes arvavad, et ametniku kohuseks on kuulata lõputuid kõnelusi tühjast-tähjast, mis ei peaks huvitama lobisejat ennastki. Sarnaste lobisejate vastu ei saa tarvitada kuigi avalat tooni, nende vastu peab olema paratamatult päris kinnine ja külmg, kas asudes kuulama järgnevat jutulesoovijat, või süvenedes oma pooleli olevasse töösse, andes lobisejale vaid hädavajalikud vastused. Sarnased lobisejate poolt sagedane vallamaja külastamine ei too miskit head vallamajale, aga nad ka õnneks võõrduvd vallamajast varstigi, kui nad seal ei leia tänuallike kuulajaid.

Tähelepanelikkus vallaametniku poolt kodaniku vastu ei tohi aga jõuda välja mingil juhul liialdatud viisakuse vormini. Ametnik ei tegutse äriilise kasusaamise sihiga ja sellepärast ei tohi tema käitumisel olla juures lipitseva viisakuse maiku, mida võime kohata mõnes äris. Ametniku töö on väärikate ülesannete täitmine ja kuigi ametnik ses töös peab kogu oma tähelepanelikkuse pü-

hendama rahva teenimisele, ometigi seisab tema igal juhul ka võimu teenistuses ja võimu vääriskus saaks rikutud ametniku klanitud viisakusega.

Asjalikust ja lahkeilmelisest tähelepanelikkusest kodaniku vastu piisab, et ametnik võimu ja rahva vahemehena suudab oma käitumisega austada ühtlasi rahvast ja võimu. Aga peetagu ka silmas, et seda heatujulist lahkust jagataks ka üheväärselt kõigile, et ei kaldutaks lipitseva viisakuse tooni suhtlemisel mõjukamatega rahva hulgast ega ei oldaks tähelepanematu ja hoolimatu nende vastu, kes oma seltskondlikult seisukohalt on madalamal teistest. Sarnane teguviis oleks patustamine põhimõtte vastu, et igas isikus peame hindama inimest kui kaaskodanikku, aga ka patustamine sellepärast, et ametnik üldsuse teenijana ei tohi teha erandit mingis suunas üksikute üldsust moodustavate kodanikkude või nende liikide vahel.

Paratamatult ei saa siin jätta ette toomata üht asjaolu, mis paiguti vahel kipub heitma halvustavat varju vallamajadele. See on — intriigid vallaametnikkude eneste hulgas, või ka osa rahva ülesässitamine mõne vallaametniku poolt teiste ametnikkude või mõne rahva osa vastu. Esijoones iga vallasekretär peaks ise hoiduma kõigest, mis annaks põhjuseid intriigide tekkimisele nii vallaametnikkude eneste kui ka rahva hulgas. Selleks ei olegi palju vaja. On vaja ainult aumehlikku otsekohest enda juures ning teiste vallaametnikkudega sagedamini kokkupuutuva rahva hulgas valitsevate meeolude, arvamiste ja hindamiste tundmist. On need eeltingimused olemas, siis on kerge lämmatada igasugused hõõrumised, tolmukeerutamised ja hambaihumised juba nende algidus, tehes asjaosalistele ametnikkudele selgeks intrigeerimise inetuse, kasutuse ja võimalikud tagajärjed, mis võivad kergesti lõppeda koguni ametniku teenimisvõimaluste kaotamisega. Kui aga sarnased hoiatused ei peaks mõjuma, siis peab paratamatult võetama ette pahatahtliku iseloomuga ametniku teenistusest kõrvaldamise. Vallakantsleis teenival ametnikul on sedavõrd lähedane ja sagedane kokkupuutumine laialdaste rahvakihtidega, et esimesteks nõueteks peaks tema juures olema tema isiku loomupärane ausameelsus, heatahtlikkus ja iseloomu kindlus.

Peamiseks intrigeerimist ärahoidvaks asjaoluks tuleb siiski pidada vallasekretäri enda eeskuju. Et rahvas mõne vallavalituse liikme või mõnd huvide ringkonda esitavate kodanikkude ässitusel pidevamalt

võiks jääda intrigeerivasse seisukorda vallasekretäri vastu, ei ole usutav. Tõsi küll, sarnaseid olukordi võib puhkudel ajutiselt tekkida siis, kui rahvas on mõne välise huvi või mõju valduses, millest vallasekretär ennast kaasa ei saa lasta tõmmata, kuid varsti süiski rahva tähelepanu jälle peatselt koondub oma lähema elu huvidele ja arenemisele ja kui vallasekretär on suutnud unustada temale vahepeal tehtud pahameele ning töötab edasi oma parema äratundmise järele ja otsese tõemeelsusega aitab kaasa kohapealises avaliku elu töös, siis raugevad peagi igasugused lahkarmised, ollakse ametnikuga rahul, hinnatakse teda jälle ilma kõrvaltunneta ja tuntakse ta vastu lähedast poolehoidu.

Lõpuks veel ühest omapärasest nähtest, mille alused on säilinud meie ennesesuisvusest minevikust. Osa meie rahva kõige vanema põlve hulgast kipub veel tooma vallaametnikkudele meeled. Seda tehakse suures, puhtas naiivsuses, tahtmata loota juba niigi vastutulelikult ametnikult veel mingit erilist rohkemat vastutulelikkust. Kuigi nii sel juhul selle meelega toomise motiivid on ilmsüütud ja otseselt omakasupüüdmatud, ometigi seab see seik ise ametniku äärmiselt piinlikku seisukorda. Kuid võetagu oma oskus kokku ja tehtagu kodanikule selgeks, et nii meelega toomine kui ka selle vastuvõtmine ei ole kuidagi sünnis ning saadetagu meelega tooja kogu tema annetusega (harilikult meelega tahetakse teha natuuras) koju tagasi. Sarnase talitusviisi juures kaovad sellelaadsed juhused õige peagi.

Häbitav ja sootuks autu on aga meelega pakkumine kodaniku poolt ja selle vastuvõtmine ametniku poolt siis, kui see tehakse mõlemapoolse teadmise, et meelega annetamine võiks vähegi tuua kodanikule mõne küsimuse otsustamisel mingi eesõiguse teiste kodanikkude hulgas. See nähe õõnestab rängalt rahva lugupidamist ametnikkude vastu, aga ühtlasi on see ka kodaniku petmine ametnikule kätteusaldatud võimu kaasabil. Sageli võivad aga meelega andmise-vastuvõtmise juhud olla koguni sarnased, et neid seaduslikust seisukohast ei saa ka viia kriminaalse iseloomuga tehingute liiki. Kus on veel esinemas sarnaseid nähteid, seal hoolitsegu kõik vallaametnikud selle eest et need otsekohe kaoks.

* Vallaametnikkude tööjõu hulk käesoleva aasta kevadel maksma pandud normide kohaselt peaks rahuldama vallasekretäre. Kui vallasekretär oskab töö ametnikkude vahel

otstarbekalt jaotada ja nad õieti tööle rakendada, siis peaks võima nõuda, et igale kodanikule igalt ametnikult saaks vallamajas osaks tähelepanelik vastutulek igas küsimuses. Põhimõtteliselt aga tõrjutagu vallamajadest välja bürokraatlikkus ja kroonulikkus, ärgem tõmmakem terasvõrku enda ja rahva vahele. Meil ei ole vallamajades hoida miljoneid, et peaksime kartma nende hoidmiseks kaotada tähelepanu selleks momendiks, kui viivuks laskume erajutuajamisse mõne kaaskodanikuga. Aga ega meie ei ole ka mõned vangivalvurid ja rahvas vahialused, et meil peaks olema keelatud lähem suhtumine rahvaga ka ametiruumides ja tööajal. Oleme kõik ühe ja sama rahva vabad liikmed ja käitume siis ka oma ametiski sundimatult oma kaaskodanikkudega.

Vabal ajal aga töötame kaasa ka neis üldhariduslikkudes ja üldkasulikkudes ettevõtetes, milledes kaasatöötamine teenistuskult pole meie kohustuseks tehtud. Koguni ärgem keeldugem ka ametiajalgi sel seltskondlikul tööalal ohverdamast tundi või kahtki, kui see tarvilik peaks olema, kuigi sel momendil meil endil võiks oma ametialal olla käsil päris kiireiseloornuline töö.

Suuremate valdade asutamisega käimasoleva reformi kohaselt on nii kui nii karta rahvaläheduse kadumist vallamajadest ja luugisüsteemi tekkimist vallavalitsustes. Ärgem selleks veel siis ise andkem tõuget kaasa — kõik meie, kes meie oleme asunud tööle sel nii mitmekülgsele ja rahvalähedasele tööalal.

Õnneks ei ole eelpool avaldatud mõtted ja seisukohad uued, vaid pandagu tähele, et samalaadseid on varem esitanud käesoleva ajakirja möödunud aasta 5., 7. ja 8. numbris A. Kurvits, kelle põhimõtted väärivad allakriipsutamist ja rõhutamist täies ulatuses.

Nende põhimõtete kohaselt tuleks igat kaasinimest tunnustada isikuna selle sõna kõrgemas mõttes. Nende põhimõtete järele on ametnik otsegu preester, kes on võtnud enda elu ülimaks ülesandeks rahva enese liikmena rahva teenimise, misjuures ametnik saaks ainsa rahulduse hingelisest heaolu ja rahuldustundest oma kõrge ja õilsa töö õiglasest täitmisest, kuna vastasel korral teda karistaks tema oma sisetunde süüdiv otsus, mis tekitaks temale hingelist piina. Tähendatud autor ei ole otsinud neis kirjutistes ametniku kutseeetika alust mingis kuivas, kitsas seaduse normide teostamises ametiülesandel ja seaduse tähtsahelisel käsul, vaid tahab näha, et normide mõistlusele tõlgitsemisele ja teostamisele peaks astuma ligi kõrged kõlblised tunded, mis siis ka hõlmaksid ametniku kutseeetika laiema ja elulisema osa. Ta lõpetab oma kirjutised sõnasõnalt:

„Eriti riigi- ja omavalitsusteenijate tegevuses, nende peale pandud ülesannete täitmisel peaks avalduma tunnete ülendav ja õilistav mõju ja tähendus. Õigusetunne, kohusetunne ja vastutustunne olgu riigi- ja omavalitsusteenijate tegevuse aluseid. Aga riigi- ja omavalitsusteenija tegevus seaduse normide teostamisel peaks olema juhitud ka inimlikust armastusest, heatahtlusest ja elurõõmust. Õilsad tunded lähendaksid riigi- ja omavalitsusteenijaid kodanikkudele, tekitaksid vastastikuse usalduse ja püsiva koostöö, mis on omakord tähtsaks teguriks seaduse normide teostamisel.“

Iga ametnik peaks olema kodanikule elus see hea vaim, kes juhib ja juhatab tema elukäiku ja teotsemisi õilsa, inimarmastusliku tundega, olles samal ajal kodanikule heatahtlikuks, õiglaseks kohtunikuks, aga ka veel elurõõmsaks kaaskodanikuks.

Riigikohtu seletusi.

Kas hoiuasjades peale asja algatajate ja nende, keda nemad asjus välja kutsuda paluvad, võivad ka teised asjasthuvitatud kohtus avaldusi teha?

Vastus: jaatav.

Kuigi hoiukohtu menetluses ei ole ette nähtud asjasthuvitatud isikute osavõtt niisugusel kujul, nagu see on normitud nõudeasjade menetluses kolmandate isikute osavõtu näol kostja või nõudja poolel või iseseisvate nõuetega, siis ei järgne sellest, et hoiuasjades peale asja algatajate ja nende,

keda nemad asjas välja kutsuda paluvad, teised asjasthuvitatud isikud asjas avaldusi teha ei võiks ja et kohus neist mööda minna võiks. Tsiiviilasjade toimetamise põhireeglik on, et neid ei toimetata ilma asjasthuvitatute algatuseta ja ilma nende osavõtuta (TKS § 4). Pärandi hoiuasjades on otse loomulik, et pärijad jälgivad ka hoiuasja ajamist ning hooldajate tegevust ja teevad oma tähelepanekuid hoolekandekohtutele teatavaks. Kes võiks ka hoolekandekohtutele nende peal lasuval pärandi asjade õige

ja otstarbeka valitsemise ja kogu hooldamise järele valvamisel paremaiks abilisteks olla, kui just asjasthuvitatud pärijad? Kohut ei ole mingit alust keelduda asjasthuvitatud isikute avalduste läbivaatamisest ainult sel põhjusel, et hoiukohtu menetlus kolmandatest isikutest ei kõnele.

(RkhÜ toim. nr. 14 — 1938.)

Kas Administratiiv-sissenõudmise seaduse § 15 on kohaldatav ka maksude sissenõudmist toimetavate omavalitsuse ametnikkude kohta?

Vastus: jaatav.

Administratiiv-sissenõudmise seaduse § 15 põhjal esitatakse kaebused sissenõudva ametniku tegevuse kohta jaoskonnakohtunikule, kelle piirkonnas toimetatakse sissenõudmist, kahe nädala jooksul, arvates kaevatava toimingu päevast. See kaebekord on kehtiv juhtudel, kui sissenõudmist toimetatakse politsei- või omavalitsusametnikkude kaudu (§ 2—5). Administr.-sissenõudm. teostavate omavalitsuste teenijate sead. (RT 1936 — 48) § 3, mis rõhutab selle vallateenija alluvust vallavanemale, ei muuda Adm.-sissenõudmise seaduse § 15 ettenähtud kaebekorda selle ametniku tegevuse vastu, vaid üksnes määrab ära selle ametniku teenistusliku seisukorra vallaomavalitsuses, nimelt, et tema allub otseselt vallavanemale. Sellekohaselt otsustab vallavanem selle ametniku puhtteenistuslikke küsimusi, olles tema otseks ülemuseks, kusjuures jaoskonnakohtuniku võimkonda jääb ikkagi otsustamine kaebuste üle selle ametniku tegevuse peale Adm.-sissenõudm. seaduse alusel ja korras. Kaebuse korral maksu sissenõudva ametniku tegevuse peale võib sisulisele arutusele kuuluda üksnes maksu sissenõudva ametniku enese tegevuse seaduspärasus, aga mitte maksu määramise seaduspärasus. Kui keegi leiab, et temalt nõutakse maksu, mis ei ole reeglipäraselt määratud, siis tuleb temal vastavatel tähtaegadel esineda kaebusega maksu määrava asutise otsuste peale, sest maksu sissenõudja kohuseks on üksnes veenduda Adm.-sissenõudm. sead. § 9 ja 11 põhjal, kas maks kuulub sissenõudmisele adm. korras ja kas maksu nõudmine on esitatud võimkondse asutise või ametniku poolt.

(RkhA toim. nr. 294 I — 1937.)

Kas volikirja ärakiri, mille vastavus volikirja algkirjale on tõestatud üksnes voliniku enda allkirjaga, on omaette küllaldaseks volituse tõenduseks esinemisel volinikuna ja kas saab niisuguse volikirja ärakiri asendada toimetuses algvolikirja?

Vastus: eitav.

Tempelmaksu tariifi nr. 1 alusel kuuluvad tempelmaksustamisele igasugused avaldised, mis esitatakse eraasjus riigi administratiiv- ja kohtuasutistele ning tariifi nr. 2 alusel kuuluvad tempelmaksustamisele nende avalduste lisad, mis neid avaldusi täiendavad ja arendavad, nagu seletuskirjad, joonistused, plaanid jne., ja ärakirjad lisadest. Tariifi nr. 2 erandite 1 ja 2 põhjal on tempelmaksuvabad lisad avaldistele, mis ei kuulu tempelmaksustamisele ja ärakirjad vastaspoole ning järelevalveasutise jaoks. Voliniku poolt vastulause juures maksuinspektorile esitatud volikiri ei ole vastulause lisa, mis vastulauset täiendab ja arendab, vaid dokument, mis legitimeerib teda vastulauset andma ja maksustamisprotsessi oma volitaja asemel ja nimel ajama. Kui tariifi nr. 1 p. 22 alusel on vastulause riigimaksude asjus tempelmaksuvaba ja tariifi nr. 2 erandi 1 põhjal on tempelmaksuvabad ka säärase vastulause lisad, siis ei ole mitte tariifi nr. 1 ja 2 mõtte kohaselt tempelmaksuvaba volikiri, mille alusel volinik oma volitaja asemel ja nimel esineb. Volikirja ärakiri ei olnud käesoleval juhul esitatud ka vastaspoole või järelevalveasutise jaoks, vaid algvolikirja asendamiseks toimetuses. MKS ei sisalda reegleid volinikkude volituste tõendamise kohta esinemisel maksuinspektori juures ja sellepärast tuleb siin Adm. menetluse seaduse § 1 põhjal kohaldada Adm. menetluse sead. § 12 ja 18. Adm. menetluse sead. § 12 järgi võib volitust anda notari, kohaliku vala- või alevivalitsuse või politsei poolt tõestatud volikirjade kaudu kui ka kirjalikus avaldises ja suusõnaliselt vastavas ametiasutises, kui see kantakse protokollile. Sama seaduse § 13 järgi valvab volituse vastavuse järele ametiasutis ametikohuslikult. Nii peab volinik maksuinspektori juures esinemisel oma volinikuna esinemise õiguse tõestamiseks esitama volikirja, mis tõestatud Adm. menetluse seaduse § 12 korras. Volikirja algkirja võib sama sead. § 61 põhjal asendada üksnes seatud korras tõestatud ärakiri. Volikirja ärakiri, mille vastavus volikirja algkirjale on tõestatud üksnes voliniku enda allkirjaga, ei ole omaette küllaldaseks volituse tõenduseks esinemisel volinikuna ja samuti ei saa niisugune volikirja ärakiri veel asendada toimetuses algvolikirja. Voliniku poolt oma allkirjaga algvolikirjale vastavaks tunnistatud ärakiri võib asendada algvolikirja alles siis, kui tema on tunnistatud vastavaks algkirjale ametniku poolt, kellele tema on esitatud koos algvolikirjaga. Ja ainult peale seda, kui ametnik on volikirja

ärakirja ka omalt poolt tunnistanud vastavaks algvolikirjale või seatud korras tõestatud ärakirjale ja asendab sellega algvolikirja, viimast volinikule tagasi andes, tekib kohustus selle dokumendi kui volikirja pealt, rasuda tempelmaksu tariifi nr. 52 alustel. Niisugustel juhtudel ei tule ka kohaldamisele Tempelm. sead. § 15 p. 4 ja § 19 p. 1, vaid § 17 p. 3. Volikirjad asjaajamiseks kui ka neid asendavad ärakirjad toimetuses,

mis esitatakse volinikkude eneste tõestamisallkirjadega ja vajavad veel tõestamist ka vastava ametniku poolt, ei esine asjaajamisel mõnesuguste varanduslikkude dokumentide omadustes ega avaldiste harilikkude lisadena, vaid eriliste protsessuaalsete dokumentidena, volitustena protsessi teise nimel algatada ja ajada.

(RkhA toim. nr. 370 II — 1937.)

Kirjandusest.

A. Damaschke: Kogukondliku omavalitsuse ülesanded. Tõlkinud K. P ä t s, eessõna kirjutanud Eesti linnadeliidu esimees A. U e s s o n. Teine redigeeritud trükk. 384 lk. Hind 4 kr. 60 s. K/Ü. „Loodus“ 1938.

A. Damaschke teose teise trükiga ilmub eesti raamatuturul uuesti teos, millel meie omavalitsuse arenguloos on tähtis koht. Kui K. P ä t s maapagulasena Šveitsis viibides asus mainitud teose tõlkimisele, nägi ta täpselt ette, et „nüüd on ainult ajaküsimus, millal meie rahvas oma koduses omavalitsuses peremeheõigused enda kätte võtab. Kaugel ei ole see kauaoodatud aeg enam mitte.“ Ja sellest järgnes teine nõue: „kõik, kes tuleviku omavalitsuse põllul tegevad tahavad olla, peavad endid selle vastu valmistama“ (K. Pätsi eessõnast esime-

sele trükile). Selles ettevalmistuses ja kommunaalküsimustega tutvustamise alal on teos talle tõlkija poolt ettenähtud ülesannet tõhusalt täitnud. Sama raamatu uuestiilmumine nüüd teises trükis võimaldab huviküllast jälgimist, kuipalju omaaegselt üldtunnustatud kommunaalprogrammist meil on teostatud ja mis veel on teostamata.

Peale ajaloolise huvi on aga A. Damaschke raamat säilitanud veel tänapäevalgi oma praktilise käsiraamatu iseloomu. A. Uesson lausub: Probleemid ja küsimused, mida käsitleb Adolf Damaschke, on alati päevakorras, nende peab mõtlema iga vastutav omavalitsustegelane ja otsima teid nende lahendamiseks. Suureks abiks võib sellisele tegelasele olla just käesolev raamat.

Küsimusi ja vastuseid.

Küsimus nr. 34. Uudismaa kohtade omanikkude vabastamisest kogukonnamaksust. Kas kuulub kogukonnamaksust vabastamisele isik, kes omab uudismaadele rajatud uue maakoha ja teeb seal aeg-ajalt uudismaa ülesharimise töid, kuid selle juures ei asu ega ela uudismaa kohal? Uudismaa koht on temale kõrvaltegevuse haruna, peategevuseks ja sissetulekuks on suure vanatalu kasutamine kas omandus- või rendiõiguse alusel. Kas tuleb kohaldada selle isiku ja tema perekonnaliikmete kohta maksusoodustusi, mis ettenähtud Asundusseaduse § 43 p. 2 ja 3 (RT 1937, 47, 431) ka kogukonnamaksu osas?

Vastus: Asundusseaduse (RT 1937, 47, 431) § 43 p. 2 ja 3-ga vabastatakse uued maakohad kinnisvaramaksust ja uutele kohtadele asujad ning nende juures elavad perekonnaliikmed ka kohaliku omavalitsuse maksudest 5 aasta jooksul asumise algusest arvates. Seaduse sellisest sõnastusest võib järeldada, et kogukonnamaksust tulevad vabastada uutele maakohtadele asunud isikud ja nende perekonnaliikmed, kuna uute maakohtade omandajad, senikaua kuni nemad ei ole asunud oma uutele kohtadele, ei võiks kuuluda vabastamisele kogukonnamaksudest.

Vastutav toimetaja: A. Loorits. Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Trükikoda J. Roosileht & Ko, Tallinn, Lühike jalg 4. 1938.